

Erik Alexander de Boer

A Kálvin-kötet ismertetője*

Jean Calvin, Sermons sur le Livre des Ravelations du prophete Ezechiel Chaptires 36-48, edites par Erik Alexander de Boer, Barnabas Nagy. Neukirchner Verlag, Neukirchen-Vuyn, 2006.

A Supplementa Calviniana sorozat, ahogyan azt a címe is jelzi, a Strasbourgban kiadott Kálvin összes művei (Opera omnia) függeléke, melléklete kívánt lenni. A strasbourgi szerkesztők csak azokat az igehirdetéseket vették be az akkori gyűjteménybe, amelyeket a 16. században is kiadtak, éppen ezért figyelmen kívül hagyták a kéziratokat. A Függelék célja az volt, hogy közétegye Kálvin azon prédikációinak teljes kritikai kiadását, amelyek csak a genfi könyvtár kéziratárában maradtak fent, és nem kerültek bele a Kálvin összesbe.

Eredetileg összesen 48 kötetnyi kéziratot igehirdetés maradt fenn. 1805-ben a genfi könyvtár személyzetének egy elhibázott döntése következtében ez a kincs nagykereskedelmi forgalomba került. Egy könyvkereskedőnek eladták Kálvin műveinek a duplum példányait, valamint a Kálvin kommentárok megléte miatt fölöslegesnek ítélt igehirdetéseket tartalmazó köteteket is. Mintegy 20 évvel később derült fény erre a hatalmas veszteségre.

Hosszas utánajárással az eredetileg 48 kötetből sikerült Európában mintegy 14 kötetet felkutatni. Nemrégén talált rá dr. Max Engammare az Ézsaiás könyvéből írt prédikációk négykötetes másolatából háromra (ezzel előkerült az eredeti hatkötetes mű két utolsó kötete).

A mi szempontunkból jelentős, hogy az eredeti 48 kötetből hét Kálvinnak az ószövetségi próféta, Ezékiel könyvéből írt prédikációit tartalmazta: egy háromkötetes eredetit és egy négykötetes másolatot. Az eredeti kötetekből kettő (az ún. 21-es és 22-es kéziratörredékek) és egy másolati példány (az ún. 23-as kéziratörredék) megkerült. Előkerült még hét különböző, Ezékiel-textusokból írt igehirdetés (a 40a jelzetű kéziratörredék), melyek közül három másolat abból az eredeti, de hiányzó kötetből, mely az Ezékiel 16–22. fejezeteiből írt prédikációkat tartalmazta. Kálvin eredetileg 175 igehirdetést készített az Ezékiel könyvéből, ezekből 127 maradt fent kéziratban!

Előkerülésük után ezek a kéziratok a genfi könyvtár levéltári fiókjainak mélyére kerültek: 1823-tól egészen 1954-ig.

1936-ban Hanns Rückert hozzálátott Kálvin Sámuel második könyvéből írt igehirdetéseinek a kiadásához (1961-ben fejezte be ezt a munkát). Egyértelmű volt, hogy ez a nagyszabású munka túlságosan nagy egyetlen ember számára. Ezért (a Református Egyházak Világszövetsége védnöksége alatt) létrehoztak egy bizottságot.

Nagy Barna professzor is tagja lett a Supplementa Calviniana szerkesztőbizottságának. Ez a bizottság 1956. augusztus 4-én és 5-én alakult meg Genfben. Azaz mintegy három hónappal a magyarországi forradalom előtt. Kálvin Ezékiel könyvéből írt igehirdetéseit Nagy Barna gondjaira bízta. Ő készítette el a mostani kiadás alapjául szolgáló művet, az ún. 21-es és 22-es kéziratörredékek teljes és a 40a jelzetű kéziratörredékben található három önálló igehirdetés átírásával. A munkát az ún. 22-es számú kéziratörredékkel

kezdte 1959 januárjában, és 1963 júniusára készült el vele. Ezután látott hozzá az ún. 21-es számú kéziratörödekhez, amivel 1969. február 28-ra lett kész – halála előtt fél évvel.

Az ún. 21-es és 40a számú kéziratörödek kézírással elkészített átírását az éppen gyesen lévő lánya, Hernády-Nagy Emese (könyvtáros) gépelte. Ezeket megküldték Genfbe, ahol a lausanne-i Henri Meylan professzor, a Supplementa Calviniana irodalmi bizottságának egyik tagja lektorálta az első 24 igehirdetést (az ún. 21-es kötetből), a lapszálon rögzítette az általa javasolt korrekciókat. A lektorálási munka 1973 decembere és 1974 februárja között zajlott. Ezek után megint a levéltári fiókok mélyére kerültek a kéziratok.

1991-ben kezdett el a jelenlegi szerkesztő foglalkozni az anyaggal, többnyire azok kézírásos formájával (elsősorban a 22–23. kötetekkel), ezekből írta doktori disszertációját. Szeretném a következő számokkal is érzékeltetni a Nagy Barna professzor által elkészített alapmű nagyságát: az ms.fr. 21: 400 fóliónyi, az ms.fr. 22: 577 fóliónyi, az ms.fr. 23: 427 fóliónyi, az ms.fr. 40a (7x8) 56 fóliónyi. Ez összesen 1460 fólió (mindegyik kétoldalas), tehát összesen 2920 oldalnyi kézirat megfejtését, átírását jelentette.

Az eredmény: 1392 oldal gépelt szöveg (ms.fr. 21 és 40a), Nagy Emese gépelte; 1092 kézzel írt oldal (ms.fr. 22), Nagy Barna gépelése; [az ms.fr. 23 és a négy igehirdetés az ms.fr. 40a-ból nem számítanak bele, mert ezek másolatok].

Sajnos, ez a gazdag anyag nem sokkal Nagy Barna 1969-ben bekövetkezett halála után ismét a genfi levéltár fiókjainak mélyére került.

Ismereteim szerint Nagy Barna a fordításokon túl nem tett közzé magyar nyelven tanulmányokat Kálvin munkásságáról. De valószínűleg szándékában állt egy ilyen mű elkészítése, ahogyan arról ez az Ezékiel könyvből írt igehirdetésekről készült lenyűgöző munka is tanúskodik. Ez előtt a „kiadatlan” (unvollendete) mű előtt tiszteleg az elkészült első kötet, illetve az ahhoz írt ajánlás. Nagy Barna családja és barátai úgy vélték, hogy az általa elvégzett munka „nem sokkal halála előtt nyomdakész állapotba hozta ezeket a műveket”. A 21-es jelzetű kéziratörödek, az első 55 igehirdetés szövege géppel írt formában állt rendelkezésre. Egy 1969 áprilisában a Holland Michigan-i Eugene Osterhaven professzornak (aki a Sárospataki Református Teológiai Akadémia tiszteletbeli tanára is) írt levelében Nagy felvázolta, hogy milyen tennivalók maradtak még hátra: többek között egy 'bevezetés' megírása, a kritikai apparátus, a mutatók, a bibliográfia összeállítása, régies francia szavak és kifejezések magyarázata, utalás a bizonyított és a feltételezett exegetikai forrásokra.

Sajnálatos, hogy Nagy Barna nem élt addig, hogy befejezhette volna tervének ezt a részét. A reformációról írt tanulmányai gazdag és részletes bibliográfiát és magyarázó jegyzeteket tartalmaztak. Egy olyan kiadásról álmódott, amely – saját megfogalmazásában – a reformáció írásos dokumentumait „gondos szerkesztői munkával a köz számára is elérhetővé teszi”.

Kálvinnak az ún. 21-es számú kéziratörödekben található Ezékiel könyvből írt igehirdetéseit a Supplementa Calviniana első kötetéhez hasonlóan ki lehetett volna adni, az akkor érvényben lévő kiadási alapelvek szerint (1. kötet: Igehirdetések Sámuel 2. könyve alapján, Hanns Rückert szerkesztésében, 1936–1961; 2. kötet: Igehirdetések az Ézsaiás 13–29. fejezetei alapján Georges A. Barrois szerkesztésében). Azaz paleográfiai és nyelvészeti kommentárral az első apparátusban, és kizárólag bibliai hivatkozásokkal a

második apparátusban (ill. a Kálvin Institutiojára történő hivatkozásokkal az ötödikként megjelentetett Mikeásról szóló kötetben, szerkesztette: Jean-Daniel Benoit).

Amikor ennek a kötetnek a szerkesztője elkezdett foglalkozni a kéziratokkal, a kiadás alapelveinek már magasabb tudományos szintnek kellett megfelelniük. A tény, hogy Nagy Barna alapvető szerkesztői munkásságának gyümölcse a 21. század elején kiadásra kerül, talán kárpótlásul szolgálhat azokért a hosszú évekért, amíg ez a munka annak a könyvtárnak a mélyén lapult (Genfi Egyetem Közkönyvtára), amelyre ez az örökség bízott.

Pontosan egy fél évszázad, ötven év telt ez azóta, hogy elkezdődött az a munka, amely Kálvin Ezékiel könyvéből írt igehirdetéseit készült kiadni. Ez 1956-ban volt – egy évvel korábban, mint ahogy a most elkészült kötet szerkesztője megszületett. 1991-ben látott hozzá ez a szerkesztő a Nagy Barna kéziratok feldolgozásához azzal a céllal, hogy tanulmányozza az igehirdetések szövegét, és mindeközben hozzájáruljon a kritikai kiadás elkészüléséhez. A most kiadott első – azaz sorban a harmadik – kötetet a lenyűgöző tudású Nagy Barna professzor emlékének ajánlom. Sajnálattal tölt el, hogy túl későn születtem ahhoz, hogy őt személyesen is ismerjem. Bár akkor soha nem lett volna lehetőségem arra, hogy foglalkozzam Kálvin Ezékiel prédikációival, és arra sem, hogy ma bemutassam ezt a művet Sárospatakon.

Erik Alexander de Boer

FORRÁS: <http://www.reformatus.hu/confessio/2007/1>